'A' Grade
NAAC Re-Accredited
(3rd Cycle)

|| अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ||

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

बहि:स्थ शिक्षण आणि अध्ययन विभाग

Department of External Education and Learning (DEEL)

शुभेच्छा संदेश

शिक्षणाच्या संधी सर्वांना उपलब्ध व्हाव्यात, किंबहुना त्या सर्वांपर्यंत पोहोचाव्यात हयासाठी केवळ पारंपरिक पद्धतीच्या शाळा, महाविद्यालये आता पुरेसे राहिलेले नाहीत. वाढत्या आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या विस्ताराचा विचार करता पर्यायी शिक्षण प्रणालींचा वापर करणे क्रमप्राप्त झाले असून अशा पर्यायी शिक्षण प्रणालींचा विकास झपाटयाने होत आहे. पत्राद्वारे शिक्षण या पध्दतीपासून पुढे दूर शिक्षण, मुक्त शिक्षण व इलेट्रॉनिक माध्यमांतून साक्षात शिक्षण **(Virtual Learning)** अशा विविधांगांनी शिक्षण प्रणाली विकसित होत आहेत. म्हणून कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने बहि:स्थ शिक्षण आणि अध्ययन विभाग **Department of External Education and Learning (DEEL)** सुरु केलेला आहे. हा विभाग पारंपरिक विद्यापीठातील इतर विभागांपेक्षा वेगळेपण जोपासणारा विभाग आहे. या विभागाद्वारे विविध विद्याशाखांतर्गत शिक्षणक्रमांना प्रवेश दिला जात आहे. हया विभागाचा फायदा हा नोकरी मिळवण्यासाठी, नोकरीत बढती, विविध स्पर्धा परीक्षा देणाऱ्यांसाठी, व्यावसायिक, घरगुती जबाबदाऱ्या सांभाळणाऱ्या गृहिणी व अनेक कारणांमुळे पदवी, पदव्युत्तर पदवी पर्यंतच्या शिक्षणापासून वंचित राहिलेले नागरिक, इत्यादींना काम करता करता शिक्षण घेण्याची आपल्या मनातील इच्छा पूर्ण करण्यासाठी होईल.

बहि:स्थ शिक्षण प्रणालीद्वारे केवळ ठराविक अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यावर भर देण्यात येत नाही, तर अभ्यासक्रमासोबत विद्यार्थ्यांमध्ये विविध कौशल्ये, दृष्टिकोन व चिकित्सक अध्ययन वृत्ती निर्माण व्हावी, हयावरही भर देण्यात येतो. शिक्षणाची प्रकिया शिक्षकाच्या अनुपस्थितीत करता येऊ शकते, हया सिध्दांतावर ही शिक्षण पद्धती भर देते. स्वयंशिक्षण व दृकश्राव्य माध्यमांचा शिक्षणात उपयोग करुन आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने शिक्षण देण्यात येते. या प्रणालीद्वारे विविध अभ्यासकेंद्रांवर संपर्क सत्रांच्या साहाय्याने विद्यार्थ्यांना पुरेसे मार्गदर्शन प्राप्त करुन देऊन यशस्वीरित्या शिक्षणक्रम पूर्ण करण्यासाठी प्रोत्साहन दिले जाते.

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर नावाजलेल्या अशा 'अ' श्रेणी दर्जा असलेल्या विद्यापीठात आपण प्रवेशित होवून राष्ट्रबांधणीसाठी हातभार लावाल, यास्तव मी आपले हार्दिक स्वागत करतो. या विभागातील शिक्षणक्रमांची माहिती अधिकाधिक लोकांपर्यंत आपण पोहोचवावी. आपल्यासारखे विद्यार्थी हे निश्चितच प्रेरणादायी ठरतील अशी मला खात्री आहे.

आपला सर्वांना शिक्षणक्रम यशस्वीरित्या पूर्ण करण्यासाठी सदिच्छा व आपले भावी आयुष्य उज्ज्वल होण्यासाठी माझ्याकडून हार्दिक शुभेच्छा.

मा. कुलगुरु
कवयित्री बहिणाबाई चौधरी
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव.

❖ **डिल विभाग परिचय:**

बहि:स्थ शिक्षण आणि अध्ययन विभाग **Department of External Education And Learning (DEEL)** हा पारंपरिक विद्यापीठातील विभागांपेक्षा वेगळेपण जोपासणारा विभाग असून विभागाद्वारे विविध विद्याशाखांतर्गत शिक्षणक्रमांची प्रवेश प्रक्रिया ते अंतिम निकालापर्यंत अंमलबजावणीची कार्ये पार पाडली जातात. तळागाळातील व्यक्ती शिक्षणापासून वंचित तसेच काही कारणास्तव शिक्षण अपूर्ण राहिले असेल अशा सर्वांसाठी बहिस्थ पद्धतीने प्रवेश सुरु करुन शिक्षणप्रवाहात ग्रामीण जनतेला प्राधान्याने उच्च शिक्षणापर्यंत जाण्याची उत्तम संधी विद्यापीठाने उपलब्ध करुन दिली आहे.

❖ **डिल विभागाची उद्दिष्टे :**

१. समाजातल्या शेवटच्या घटकापर्यंत, शहरी, ग्रामीण व आदिवासी, तसेच मागास भागातील अध्ययनार्थींच्या, शेतकरी व स्त्रियांच्या गरजा लक्षात घेऊन उच्च, व्यावसायिक, तांत्रिक, शिक्षण देण्याचे कार्य करणे.

२. शिकण्याची इच्छा असणाऱ्या सर्वांना सहजपणे शिक्षण घेता येईल, अशी लवचिक व उपक्रमशील मुक्त शिक्षण प्रणाली विकसित करणे.

३. अनौपचारिक, तसेच शैक्षणिक विस्तार सेवांच्या उपक्रमातून विविध कला कौशल्यांचा विकास करण्यासाठी गुणात्मक शिक्षण उपलब्ध करुन देणे.

४. बदलत्या तंत्रज्ञानाशी समायोजन साधण्यासाठी प्रशिक्षण देणे व व्यक्तिमत्व विकास घडवून आणणे.

५. शैक्षणिक संधीपासून वंचित असलेल्या सर्व दुर्लक्षित समाज घटकांसाठी शिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करुन देणे.

❖ **प्रवेशास पात्रगट :** विद्यार्थी,गृहिणी,नोकरी व व्यवसाय करणाऱ्या महिला,विविध क्षेत्रातील कर्मचारी (शासकीय/निमशासकीय),व्यावसायिक,सामाजिक क्षेत्रात काम करणा-या व्यक्ती,सेवा निवृत्त अधिकारी/कर्मचारी इ.

❖ **डिल विभागाद्वारे अंमलबजावणी करण्यात येणाऱ्या शिक्षणक्रमांची वैशिष्ट्ये व अध्ययनार्थी (विद्यार्थी सेवासुविधा):**

१. बहि:स्थ शिक्षण प्रणालीद्वारे विद्यापीठात स्वतंत्र विभाग प्रस्थापित करण्यात आला आहे.

२. प्रत्येक पदवी व पदव्युत्तर पदवीचा पाठयक्रम (**Syllabus**) प्रस्तूत कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाचाच आहे.

३. शिक्षणक्रमातील परीक्षेचा साचा वार्षिक (**Annual Pattern**) आहे.

४. जळगाव, धुळे, नंदूरबार या तिन्ही जिल्ह्यांमध्ये अभ्यास केंद्रांची व परीक्षा केद्रांची सुविधा आहे.

५. ऑनलाईन प्रवेश ते गुणपत्रक मिळण्याची सुविधा आहे.

६. विषयानुसार स्वयंअध्ययन साहित्य (**Self Learning Material**) हे छापिल पुस्तके, मुद्रिते, टंकलिखिते वा अनुषंगिक तत्सम साहित्य /Soft Copy) स्वरुपात उपलब्ध करुन दिले जाणार आहे.

(टीप:- बहुतांश साहित्य हे मराठी माध्यमातून व अपवादात्मक विषयाचे इंग्रजी माध्यमातून उपलब्ध आहे/राहिल.)

७. ऑनलाईन रविवारी/ सुट्टीच्या दिवशी वेळापत्रकानूसार संमंत्रण सत्रांचे (**Online Counselling Sessions**) आयोजन केले जाते .

८. पदवी व पदव्युत्तर शिक्षणक्रम हे नोकरी, विविध स्पर्धा परीक्षा देण्यास पात्र आहे.

❖ उपलब्ध शिक्षणक्रम शुल्क व स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्धता:-

शिक्षणक्रम	प्रवेश पात्रता	प्रवेश फी प्रति वर्ष परीक्षा फी सह	माध्यम	स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्धता
एम. ए. - मराठी	कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची पदवी परीक्षा उत्तीर्ण **किंवा** समकक्ष असलेली पदवी उत्तीर्ण	**7000/-**	मराठी	प्रथम वर्ष साठी सर्व विषयांची छापिल पुस्तके आहेत. तर, द्वितीय वर्ष साठी सर्व विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहेत.
एम. ए. - हिंदी		**7000/-**	हिंदी	
एम. ए. - इंग्रजी		**7000/-**	इंग्रजी	
एम. ए. - इतिहास		**7000/**	मराठी	
एम. ए. - समाजशास्त्र		**7000/**	मराठी	प्रथम वर्ष साठी विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहे .द्वितीय वर्ष साठी सर्व विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहेत.
एम. ए. - राज्यशास्त्र		**7000/**	मराठी	प्रथम वर्ष साठी विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहे तर, द्वितीय वर्ष साठी सर्व विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहेत.
एम. ए. अर्थशास्त्र		**7000/**	मराठी	प्रथम वर्ष व द्वितीय वर्ष साठी SOFT COPY माध्यमात स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्ध आहे
एम. ए. - संरक्षण व सामरिकशास्त्र	कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची पदवी परीक्षा उत्तीर्ण **किंवा** समकक्ष असलेली पदवी उत्तीर्ण	**5000/-**	मराठी	प्रथम वर्ष व द्वितीय वर्ष साठी स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्ध नाही
एम.कॉम.	कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची वाणिज्य व व्यवस्था- -पनातील पदवी परीक्षा उत्तीर्ण **किंवा**	**7000/-**	मराठी	प्रथम वर्ष साठी **Economics of Industries & Environment & Accountency** विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्ध नाही , तर बाकी सर्व विषय SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहे. तसेच द्वितीय वर्ष साठी सर्व विषयाचे स्वयं

शिक्षणक्रम	प्रवेश पात्रता	प्रवेश फी प्रति वर्ष परीक्षा फी सह	माध्यम	स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्धता
	(बी.कॉम/बी.बी.ए./ बी.एम.एस.) समकक्ष असलेली पदवी उत्तीर्ण			अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध
एम.ए.-शिक्षणशास्त्र	कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्र विषया -तील बी.ए. पदवी उत्तीर्ण (किमान ५०%) **किंवा** कोणत्याही मान्याताप्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची बी.ए. पदवी सोबत डी.एड./ डी. टी.एड उत्तीर्ण (किमान ५०%) **किंवा** कोणत्याही मान्यता प्राप्त विद्यापीठाची/राज्य शासनाद्वारे वा केंद्र शासनाद्वारे मान्यता प्राप्त संस्थेची शिक्षणशास्त्र विषयातील पदवी वा समकक्ष पदवी (बी.एड.) उत्तीर्ण (किमान ५०%) **किंवा** बी.ए.बीएड/ बी.एस्सी., बी.एड (एकात्मिक) उत्तीर्ण (किमान ५०%) **किंवा** बी.पी.एड/बी.एड (फिजिकल एज्युकेशन/ शारीरिक शिक्षण) उत्तीर्ण (किमान ५०%) **किंवा** बी.एड/ बी.ए. डी.टी.एड.	**13500/-**	मराठी	**प्रथम वर्ष साठी सर्व विषयांची छापिल पुस्तके आहेत. तर,** **द्वितीय वर्ष साठी सर्व विषयाचे स्वयं अध्ययन साहित्य SOFT COPY माध्यमात उपलब्ध आहेत.**

शिक्षणक्रम	प्रवेश पात्रता	प्रवेश फी प्रति वर्ष परीक्षा फी सह	माध्यम	स्वयं अध्ययन साहित्य उपलब्धता
	(विशेष शिक्षण) उत्तीर्ण (किमान ५०%)			

टीप :- एम.ए. शिक्षणशास्त्र शिक्षणक्रमास प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सुवर्ण संधी आहे की, महाराष्ट्र शासनाचे १५ जुलै २०१६ च्या पत्रकानुसार एम.ए. शिक्षणशास्त्र ही पदवी एन.सी.टी.ई. च्या अधिसूचने- नुसार एम.एड.पदवी शी समकक्ष समजण्यात आली आहे व राज्यातील खाजगी माध्यमिक शाळांतील शिक्षकांना निवडश्रेणीसाठी उपयुक्त आहे. **(संदर्भपत्र - DEEL (External Mode) Link अंतर्गत Important Circular & GR या Link वर बघावे.)**

❖ उपलब्ध शिक्षणक्रम संरचना :-

शिक्षणक्रम	परीक्षा पद्धती
एम. ए. - मराठी **एम. ए.** - हिंदी **एम. ए.** - इंग्रजी **एम. ए.** इतिहास **एम. ए.** समाजशास्त्र **एम. ए.** राज्यशास्त्र **एम. ए.** अर्थशास्त्र **एम. ए.** संरक्षण व सामरिकशास्त्र एम.कॉम.	■ अंतर्गत कार्यात स्वाध्याय संमंत्रण/ संपर्क सत्र उपस्थिती अनिवार्य १) स्वाध्याय - ८० गुण व संमंत्रण सत्रांसाठी उपस्थिती - २० गुण= १०० गुण ❖ ठराविक रविवारी/ सुट्टीच्या दिवशी **प्रती वर्ष एकूण** ०५ संमंत्रण सत्रांचे (Counselling Sessions) आयोजन करण्यात येईल ,त्यास उपस्थित राहणे आवश्यक राहील. ■ वर्षातून एकदाच अंतिम लेखी परीक्षा (वार्षिक) प्रत्येकी १०० गुण
एम.ए.- शिक्षणशास्त्र	▪ **प्रथम वर्षासाठी अंतर्गत कार्यात** २) सेमिनार, व सादरीकरण १०० गुण. ३) स्वाध्याय - ८० गुण व संमंत्रण सत्रांसाठी उपस्थिती - २० गुण. ▪ **द्वितीय वर्षासाठी अंतर्गत कार्यात** १) संशोधन कार्य, क्षेत्रीय कार्य (शोध निबंध) व मौखिक परीक्षा १०० गुण २) स्वाध्याय - ८० व संमंत्रण सत्रांसाठी उपस्थिती - २० गुण. ▪ **वर्षातून एकदाच अंतिम लेखी परीक्षा (वार्षिक) प्रत्येकी १०० गुण** ठराविक रविवारी/ सुट्टीच्या दिवशी **प्रती वर्ष एकूण** १० संमंत्रण सत्रांचे (Counselling Sessions) आयोजन. त्यास उपस्थित राहणे आवश्यक राहील.

❖ शिक्षणक्रम प्रक्रियेबाबत इतर नियम

१. **मूल्यमापन पद्धती:-** विषयानुसार प्रत्येकी १०० गुणांची एकत्रित याप्रमाणे अंतिम लेखी परीक्षा घेण्यात येईल. ज्या शिक्षणक्रमांना स्वाध्याय, सेमिनार, प्रकल्प अहवाल लेखन अशा अंतर्गत कार्यांचे गुण शिक्षणक्रम संरचनेनुसार अंतिम निकालामध्ये नोंदविण्यात येतील.

उत्तीर्ण (पास) होण्याचे नियम:- विद्यापीठ नियमानुसार व्यावसायिक शिक्षणक्रमास अंतिम लेखी परीक्षेस ५०% गुण अनिवार्य असतील. अव्यावसायिक शिक्षणक्रमास अंतिम लेखी परीक्षेस ४०% गुण अनिवार्य असतील. विद्यापीठ नियमानुसार ए.टी.के.टी. (ATKT) लागू राहील.

❖ प्रवेश अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे :

अध्ययनार्थ्यांनी (विद्यार्थ्यांनी) ऑनलाईन अर्जासोबत खालील तक्त्यात नमुद केल्यानुसार आवश्यक कागदपत्रे व बँकेत भरलेल्या चलनाची प्रत जोडून संबंधित प्रवेश केंद्रांवर विहित मुदतीच्या आत अर्ज जमा करावा. मुदत संपल्यानंतर अर्ज स्विकारला जाणार नाही. तसेच अपूर्ण भरलेला ऑनलाईन प्रवेश अर्ज स्विकारला जाणार नाही याची नोंद घ्यावी.

❖ प्रवेश अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे :

पदव्युत्तर शिक्षणक्रम (उदा. एम.ए./एम.कॉम.इ.)
● १०वी किंवा १२ वीच्या Leaving Certificate (LC) ची साक्षांकित (Attested) ०१ प्रत आवश्यक आहे . ● पदवी किंवा समकक्ष असलेली पदवी उत्तीर्णचे प्रमाणपत्र व गुणपत्रकाची छायांकित (Photocopy) साक्षांकित (Attested) प्रत. ● मूळ स्थानांतरण (Original T.C) अनिवार्य . ● ज्या विद्यार्थ्यांचा ऑनलाईन प्रवेश अर्जावर जर PRN असेल तर त्या विद्यार्थ्यांनी सदर PRN चा उल्लेख असलेल्या महाविद्यालयाचा ऑनलाईन टि.सी प्रवेश अर्जासोबत जोडणे आवश्यक आहे. ● नावात बदल असेल तर त्यासंदर्भातील प्रकाशित राजपत्राची (Gazette) छायांकित (Photocopy) साक्षांकित (Attested) प्रत. ● इतर विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना मूळ स्थलांतर दाखला (Original Migration Certificate) अनिवार्य . ● राष्ट्रीय व राज्यस्तरावरील मुक्त विद्यापीठांच्या अध्ययनार्थीना (Student) स्थानांतरण प्रमाणपत्र (T.C.) विद्यापीठाकडून दिला जात नाही. म्हणून प्रवेशसाठी इच्छूक अध्ययनार्थ्योने (Student) पूर्वी जी पदवी प्राप्त केली असेल, त्या पदवीचा मूळ स्थानांतरण प्रमाणपत्र (Original T.C/L.C.) तसेच विद्यापीठाचे मूळ स्थलांतर प्रमाणपत्र (Original Migration Certificate) प्रवेश घेतेवेळी जमा करणे अनिवार्य आहे.

❖ प्रवेश केंद्रे :

- **सदर प्रवेश केंद्रे ही फक्त प्रवेश अर्ज जमा करण्यासाठीच आहे.**

अध्ययनार्थ्यांनी (विद्यार्थ्यांनी) ऑनलाईन अर्जासोबत खालील तक्त्यात नमुद केल्यानुसार आवश्यक कागदपत्रे व वॅकेत भरलेल्या चलनाची प्रत जोडून संबंधित प्रवेश केंद्रांवर विहित मुदतीच्या आत अर्ज जमा करावा .

अ.क्र.	प्रवेश केंद्रे	सांकेतांक	फोन नं.
१.	**मा. संचालक,** डील विभाग, कबचौउमवि, जि. जळगाव	१०१	०२५७-२२५७४९५/२२५८४९६
२.	**मा. संचालक,** प्रताप तत्त्वज्ञान केंद्र, अमळनेर, जि. जळगाव	१०३	०२५८७-२२२२८०
३.	**मा. संचालक,** म. गांधी तत्त्वज्ञान केंद्र, स्टेशन रोड, धुळे, जि. धुळे	२०१	०२५६२-२४०६४१
४.	**मा. संचालक,** एकलव्य प्रशिक्षण केंद्र, सरस्वती कॉलनी, तळोदा रोड, नंदूरबार, जि. नंदूरबार	३०१	०२५६४-२३००२८

महत्वाचे: ऑनलाईन प्रवेश अर्जाची प्रत व भरलेल्या शुल्काचे चलन प्रवेश दरम्यान पर्यंतचेच स्विकारले जातील.

▪ संपर्कासाठी पत्ता व फोन नं. :

बहि:स्थ शिक्षण आणि अध्ययन विभाग
Department of External Education and Learning (DEEL),
डॉ. ए. पी. जे अब्दुल कलाम विद्यार्थी भवन, पहिला मजला, रुम नं - २०४/०५,
कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव - ४२५००१
कार्यालय फोन नं - 0257-2257495/2258496

E-mail : ideal@nmu.ac.in,
Facebook ID : **DEEL,Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon.**

संकेत स्थळ (Website): कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाच्या www.nmu.ac.in या अधिकृत संकेत स्थळावर गेल्यानंतर डाव्या बाजूस असलेल्या Quick Link अंतर्गत DEEL (External Mode) लिंक.

मा. संचालक,
बहि:स्थ शिक्षण आणि अध्ययन विभाग